

Što možemo učiniti kako bismo motivirali učenike

Kristina Jelena Penzar i Ana Sarić,
Zagreb

*Nikada nije prekasno da budete
ono što biste mogli biti.*

(George Eliot)

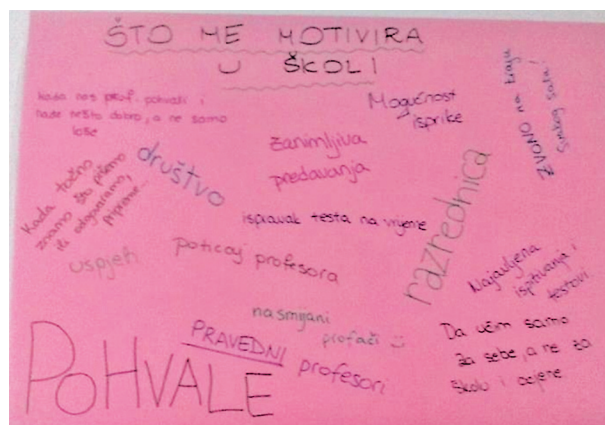
Negdje u ovo doba prije dvije godine došla sam u svoj razred na sat razrednika. Učenici su bili nekako loše volje, depresivni, loše raspoloženi i demotivirani. Žalili su se da nemaju volje za učenjem pojedinih predmeta. S druge pak strane i profesori su se često na njih žalili da ne rade, da su nemirni i nezainteresirani. Meni su bili odlični, jedan od najboljih razreda koje sam do tada imala. Spremni za rad, zainteresirani, aktivni. Gdje je bio problem? Počela sam s njima razgovarati i shvatila da je osnovni problem niska motivacija. Zašto su na nekim predmetima bili jako zainteresirani i profesori su ih hvalili, a na drugima ih nisu mogli pokrenuti?

Na idući sam sat razrednika donijela velike papire i učenike podijelila u četiri grupe. Prve dvije grupe imale su zadatak da dobro razmisle i na papir napišu sve što ih motivira na nastavi, dok su druge dvije trebale napisati što ih sve demotivira. Obećala sam da ćemo sve što napišu zalijepiti na zid iza katedre tako da profesori mogu vidjeti i pročitati te tako shvatiti što učenike motivira, a što ih demotivira. Ta ipak, mi profesori smo tu zbog njih, a ne oni zbog nas! Ta ideja im se jako dopala i cijeli su sat marljivo pisali i raspravljali. Rezultat su bi-

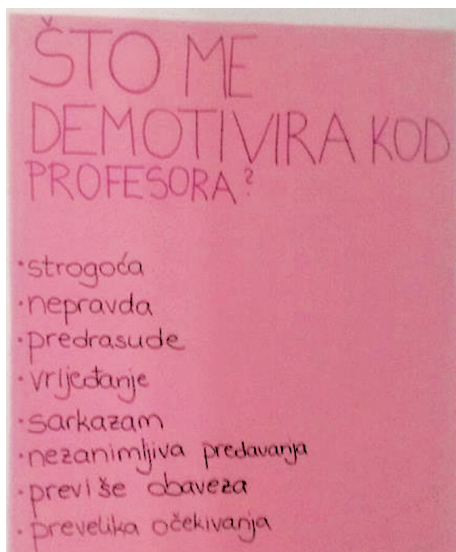

la četiri plakata koji su iduća dva mjeseca stajali profesorima tik uz ploču.

Jesu li ih profesori pročitali i shvatili njihovu poruku? Mislim da jesu. Razred je živnuo i do kraja godine bio je najbolji u generaciji. Lani su maturirali i uspješno se upisali na razne fakultete.

Kristina Jelena Penzar, prof. matematike, Nadbiskupska klasična gimnazija s pravom javnosti u Zagrebu, penzar.kristina@gmail.com
Ana Sarić, prof. psihologije, Nadbiskupska klasična gimnazija s pravom javnosti u Zagrebu, anasaricnkg@yahoo.com

Anketa

Ove sam godine dobila novi razred. Dobila sam i inspiraciju da napravim anketu u koju će biti uključeno više škola i nekoliko stotina učenika. I novom sam razredu dala sličan zadatak. I oni su se rado primili posla i napisali što ih motivira, a što demotivira. Spojila sam te popise i one od prije dvije godine i nadodala ponešto što mi se činilo da bih isto mogla ubaciti u anketu. Dobila sam još poneku ideju čitajući članak iz MiŠ-a br. 5 Sonje Banić: Motivacija učenika kao uvjet uspjeha. Na kraju sam sve pokazala kolegici Ani Sarić, našoj školskoj psihologinji i zajedno smo dovršile anketu. S jedne strane ankete tražilo se da učenik zaokruži sedam stvari kojima ga profesor najviše motivira za rad na satu i učenje, a s druge sedam stvari kojima ga najviše

Anketa o motivaciji

Iz donjeg popisa zaokruži sedam stvari kojima te profesori najviše motiviraju za rad na satu i učenje:

- a) pohvala i povratna informacija profesora
- b) poticaj profesora
- c) vedri, nasmijani i raspoloženi profesori
- d) pozitivna atmosfera (ozračje) u razredu
- e) kada točno znamo što se od nas traži, kada i što pišemo, odgovaramo
- f) zanimljiva predavanja i zanimljivo gradivo
- g) dinamična nastava
- h) igre, kvizovi i natjecanja u nastavi
- i) rad u grupi
- j) zabavni profesori
- k) mogućnost isprike
- l) kad profesor objasni korist onoga što učimo
- m) pojašnjenje zašto sam dobio određenu ocjenu
- n) kada uspijem
- o) dobra ocjena
- p) česta mogućnost dobivanja poticajnih ocjena
- q) pravedni profesori
- r) kad znam da je profesoru stalo do mene
- s) kad profesor ima razumijevanja
- t) kad profesor podržava i potiče zajedništvo u razredu
- u) kad profesor uvažava mišljenje učenika
- v) kad profesor cijeni učenički trud
- w) kad je profesor spreman više puta nešto objasniti i ponoviti što učenici nisu shvatili
- x) nešto drugo? što? _____

Iz donjeg popisa zaokruži sedam stvari kojima te profesori najviše demotiviraju:

- a) strogoća
- b) nepravda
- c) predrasude profesora prema pojedinim učenicima
- d) vrijeđanje i sarkazam
- e) kad profesor više na učenike
- f) namргоđeni, neraspoloženi ili mrzovoljni profesori
- g) nezanimljiva predavanja
- h) profesor kojemu nije stalo do nastave, koji se ne trudi
- i) monoton način pričanja i izlaganja gradiva
- j) dosadno gradivo
- k) previše obaveza, gradiva i zadaća
- l) prevelika očekivanja
- m) hladnoća profesora
- n) kad profesor ne cijeni trud učenika
- o) loša ocjena
- p) ako se učenika zakida za ocjenu
- q) mali broj ocjena
- r) kažnjavanje lošim ocjenama
- s) loše i nerazumljivo objašnjeno gradivo
- t) kad profesor ne želi ponovno objasniti gradivo
- u) nešto drugo? što? _____

Škola: _____

Razred (zaokruži): 1 2 3 4

Ocjena s kojom očekuješ da ćeš proći ovaj razred: _____

demotivira. Odlučila sam također napraviti razliku između odličnih, vrlo dobrih i dobrih učenika i pokazalo se da to ima smisla. Anketa je provedena u 5 gimnazija i 4 strukovne škole u gradu Zagrebu. Ukupno je sudjelovalo 506 učenika, od čega 281 iz gimnazija i 225 iz strukovnih škola. Zahvaljujem svim kolegicama koje su bile voljne provesti anketu u svojim razredima.

Obradila sam posebno gimnazije, a posebno strukovne škole. Neke su se stvari poklopile, no postoje razlike.

Mnogi su učenici smatrali da bi većinu ovoga što je u anketi navedeno trebalo zaokružiti jer to sve utječe na njihovu motivaciju. Bilo je i onih koji su unatoč uputama zaokružili petnaestak stvari jer nisu mogli odlučiti što je od toga najvažnije.

Motivacija

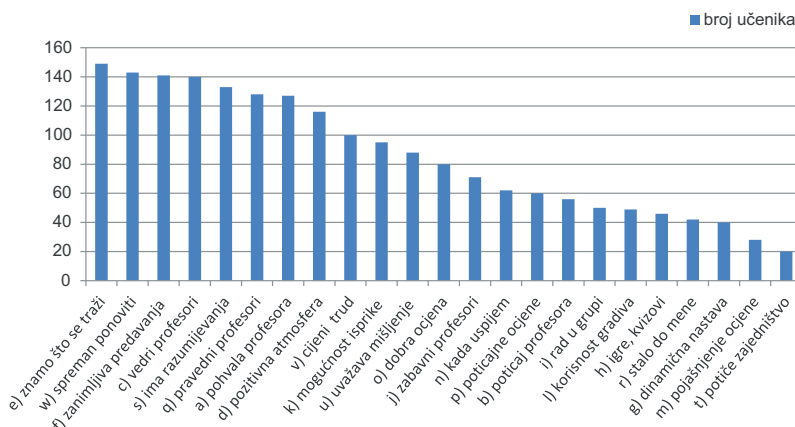
Četiri su se stvari izdvojile u gimnazijama s malom razlikom u broju glasova. Oko 50 % učenika smatra da je najvažnije da točno znaju što se od njih traži, da je profesor voljan ponoviti i ponovno rastumačiti ono što im nije jasno, da su predavanja i gradivo zanimljivi i da su profesori vedri i raspoloženi.

U strukovnim su školama na prvo mjesto došli vedri i raspoloženi profesori (51 %), zatim atmosfera u razredu, zanimljiva predavanja i gradivo te pohvala i povratna informacija profesora (> 45 %).

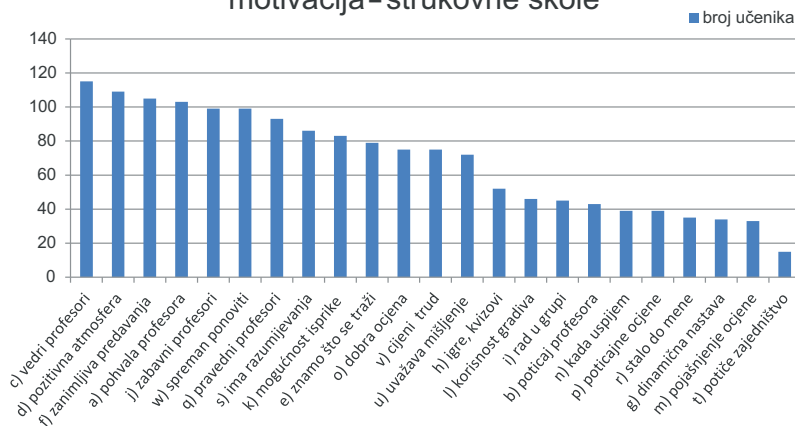
Ono što bismo možda očekivali da više motivira učenike su igre, kvizovi i natjecanja, rad u grupi, objašnjenje zašto je ono što učimo korisno – često nas u matematici učenici pitaju "a što nam to treba?". I u gimnazijama i u strukovnim školama svega 20 % učenika ovo smatra stvarima koje ih motiviraju. To je vrlo mali postotak. Rekli bismo da su to stvari kojima ih **možemo**

motivirati. U čemu je problem? Mislim da je problem u tome što toga ima premalo u nastavi ili uopće nema pa to nisu niti prepoznali kao dobre motivatore. Naime, od razreda koji su anketirani u jednom predajem ove godine i od početka sam odlučila uložiti dodatan trud smišljajući igre, kvizove, rad u grupi i slično. Nakon ukupnih rezultata ankete prema kojima je ispalo da tako mali broj učenika smatra ove stvari motivirajućim, pregledala sam tablice i našla da je u tom razredu 30 – 40 % izdvojilo ove stvari među 7 koje ih najviše motiviraju. S obzirom da su prvobitne tablice i upisivane po pojedinim razredima može se vidjeti da i u nekim drugim školama ima razreda u kojima prepoznaju igre, natjecanje, rad u grupi kao dobre motivatore.

motivacija – gimnazije

motivacija – strukovne škole

Dakle, čini se da će učenici koji imaju iskustava takvih oblika nastave izdvojiti to kao dobre motivatore. Nažalost, takvih je razreda malo.

Osjećaj da je profesoru stalo do učenika, dinamična nastava, pojašnjenje zašto je učenik dobio neku ocjenu i poticanje zajedništva u razredu i u gimnazijama i u strukovnim školama nalaze se istim redom na posljednja četiri mjesta s ispod 15 % glasova. Je li im to zaista nije bitno ili to ne doživljavaju pa niti ne mogu osjetiti da ih može motivirati?

Percepcija učenika

Općenito, percepcija učenika o motivatorima ide u tri smjera:

1. Kako profesor **organizira gradivo** – učenici žele da predavanje i gradivo budu njima zanimljivi. Osim toga zanima ih što će se od njih tražiti – kada će i kako odgovarati.
2. Kakav je **odnos profesora prema učeniku**: dobro raspoložen, vedar i nasmijan profesor, ima razumijevanja, učenik se može ispričati, daje povratnu informaciju učeniku i pohvali ga (oko 40 %).
3. Koliko je **pravedna ocjena**.

Kako je percepcija neke situacije uvijek subjektivna, pred profesorom je zahtjevan zadatak da pomogne učeniku biti realniji i provjeriti svoje prve dojmove. Ova anketa nam pomaže vidjeti sebe kroz ono što učenici kod nas najčešće primijete.

Žele zanimljivu nastavu

Da bi profesor mogao biti zanimljiv učeniku – mora sam otkrivati interese učenika. Ispituje učenike koliko je opseg i dubina informacija na kojima će temeljiti nove spoznaje. Iskustvo nam pokazuje da razredi različito reagiraju na iste primjere. Dobra priprema pomaže profesoru da na različite načine objasni isto gradivo ovisno o trenutačnim okolnostima. Analizirajući anketu radili smo i analizu po

ocjenama. Među tim rezultatima možemo uočiti malo veći naglasak odličnih učenika na sadržaju gradiva. Prema tome, primjere treba birati prema interesima odličnih učenika.

Dobar odnos profesor – učenik

Drugi važan naglasak učenici stavljaju na odnos profesora prema njima. Emocije podižu energiju, olakšavaju i usmjeravaju komunikaciju. Iako se učenicima čini da su nam potrebne samo pozitivne emocije, zapravo nam je svaka emocija dobrodošla, čak i neugodna ako odgovara situaciji u kojoj se javila. Vrlo važno je naučiti kanalizirati i strah, ljutnju i tugu prema ponašanju koje će učeniku pomoći da se nosi sa stresom konkretne situacije. Kroz svrhovitu i pozitivnu atmosferu u razredu otvaraju se novi zanimljivi sadržaji koji se mogu iskoristiti. Osim za postizanje obrazovnih ciljeva, emocionalna inteligencija i osobine profesora su model ponašanja koji učenik promatra i uči se asertivnom ponašanju. U anketi učenici strukovnih škola stavljaju nešto veći naglasak na ugodnu klimu i odnos s profesorom nego gimnazijalci.

Pravedno ocjenjivanje

Povratne informacije i ocjenjivanje učenika zatvaraju krug započetog nastavnog procesa. Vrlo je važno objasniti ocjenu i upotpuniti je detaljnijim povratnim informacijama. To je važno i radi usmjeravanja ponašanja učenika u budućnosti, ali i zbog smanjenja nesporazuma oko pravednosti ocjene. Dobro objašnjena ocjena djeluje i na bolju percepciju sebe i vlastitih rezultata, na usmjeravanje svog ponašanja, ali i na bolje odnose s profesorom, razredom i školom u cjelini.

Kako se možemo koristiti dobivenim rezultatima

Za dobar odnos s učenicima profesor treba trajno raditi na svojoj emocionalnoj inteligenciji. Treba biti otporan na frustracije i dobro predvidjeti nadolazeće krize, spriječiti ih i pokrenuti unutarnje snage

učenika. Svakako možemo zaključiti da nedostaju programi koji osnažuju profesora i pomažu mu u nošenju s profesionalnim stresom.

Iako je profesor jako važan za stvaranje radne klime, uspjeh učenika najviše ovisi o njegovoj intrinzičnoj motivaciji. Učenici koji imaju jače izražen motiv za postignućem, manje će ovisiti o podršci profesora. Učenik koji se suočava s više prepreka pri svladavanju gradiva, s problemom da otkrije što mu je zanimljivo ili sa zadržavanjem koncentracije na satu, trebat će više podrške, razumijevanja i poticaja profesora. Stoga učenici s nižim uspjehom u strukovnim školama od profesora više očekuju pozitivnu atmosferu u razredu, povratne informacije i da im profesor bude zabavan.

Postoji jedan vrlo izražen trend da učenici traže odgovornost od škole, ali ne i od sebe. Profesor koji se ponaša odgovorno prema svojim obvezama ima i snagu i pravo tražiti učenike da ispunjavaju svoje obveze. Njihovo unutarnje zadovoljstvo i osjećaj uspjeha razvit će samopouzdanje i ojačati volju. Pozitivna očekivanja i standardi koje postavlja škola jako su važni kako bi učenici pravilno usmjerili svoje ponašanje. Profesor se treba truditi puno više oko davanja poticaja, dok se mjere sprečavanja i kažnjavanja koriste tek kad ove poticajne mjere nisu pokazale učinak.

Demotivacija

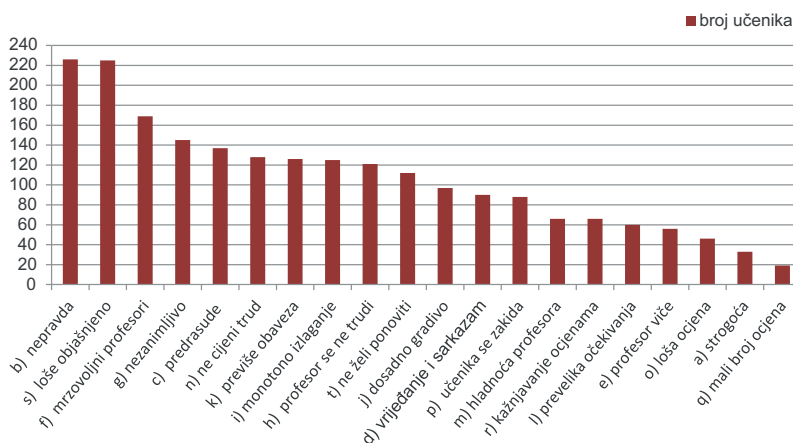
I u gimnazijama i u strukovnim školama učenike najviše demotiviraju tri stvari: nepravda, loše i nerazumljivo objašnjeno gradivo te namргоđeni i mrzovoljni profesori. Nepravda može još podrazumijevati i nepravedno ocjenjivanje i nepravedan odnos prema pojedincu. Učenici su na to vrlo osjetljivi.

U gimnazijama čak 80 % učenika najviše demotivira nepravda i loše objašnjeno gradivo. Zašto je ovo izab-

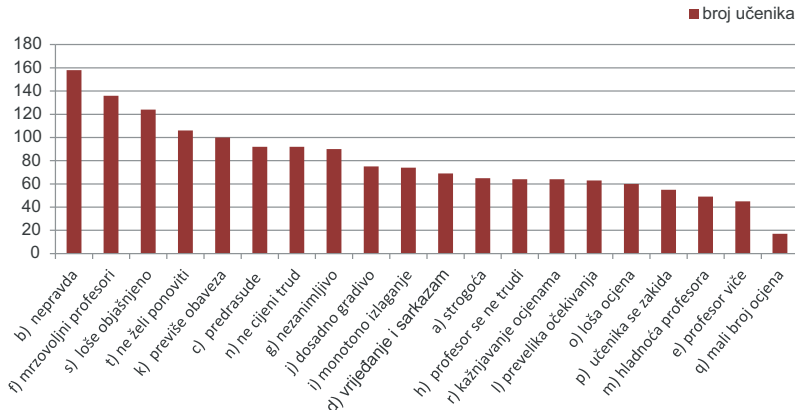
rana velika većina učenika? Nije li to zabrinjavajuće? Mogli bismo se zapitati govori li nam to i o učestalosti takvih situacija u nastavi?

Nezanimljiva predavanja, monoton način pričanja i izlaganja gradiva te profesori kojima nije stalo do nastave i koji se ne trude zainteresirati učenike, jači su demotivatori (blizu 50 %) od samog dosadnog gradiva (35 %). Iz dodatne analize prema razredima vidljivo je da su predrasude profesora prema pojedinim učenicima u višim razredima jače istaknute nego kod učenika prvih i drugih razreda koji se pak žale na previše obaveza, previše gradiva i zadaća.

demotivacija – gimnazije

demotivacija – strukovne škole

Loše ocjene, strogoća i mali broj ocjena slabi su demotivatori i nalaze se na posljednja tri mjesta za gimnazijalce. Čini se da profesori nisu prestrogi jer ima svega **11 %** učenika koje strogoća demotivira. To znači i da učenicima odgovaraju stroži profesori jer iz toga proizlazi disciplina pa onda i bolji uvjeti za rad i više znanja koje mogu steći.

U strukovnim školama situacija s nepravdom je nešto bolja – navodi je **70 %** učenika. Loše objašnjavanje gradiva demotivira **55 %** učenika. Toliku razliku u odnosu na gimnazijalce moguće je objasniti činjenicom da gimnazijalcima znanje ima puno veću važnost nego učenicima u strukovnim školama. U obje populacije oko **60 %** učenika odabralo je namrgođene, neraspoložene ili mrzovoljne profesore kao jake demotivatore.

Ono što najmanje demotivira učenike strukovnih škola je hladnoća profesora, kad profesor više te mali broj ocjena. Za razliku od gimnazija u kojima strogoća nije važna u demotivaciji u strukovnim školama strogoća demotivira **30 %** učenika.

Kad učenici nađu dovoljno unutarnjih i vanjskih poticaja za rad u školi, pred njima ostaje borba s preprekama na putu do uspjeha. Te prepreke demotiviraju učenika. Trajna nemogućnost prelaženja prepreke na putu do cilja izaziva frustraciju. Učenici se trebaju naučiti nositi s frustracijama tražeći uzroke koji mogu biti u

- njima samima (osobni nedostaci, sukob motiva...) i
- okolini.

Demotivaciju učenika u školi izazivaju frustracije zbog čestih ponavljanja određenog ponašanja profesora na koje učenici ne mogu utjecati. Reakcije na frustraciju i prepreke svakako podrazumijevaju pojavu ljutnje. Kako će se ona kanalizirati ovisi o mnogim faktorima. Ako ne postoji tolerancija i samokontrola, ta se ljutnja može pretvoriti u agresivnost koja se može ispoljavati verbalno i neverbalno, prema sebi i drugima, povlačenjem u sebe itd.

Učenike treba voditi da se nauče nositi s vlastitom nesavršenošću, usmjeravati ih prema mogućim do-

hvatljivim ciljevima i smanjiti frustracije koje su pod kontrolom škole i profesora.

Spremnost da se kao profesori suočimo sa svojim nedostacima (ili bar percepcijom kako nas vide učenici) svakako će donijeti dobrobit i nama osobno, našim bližnjima i našim učenicima. Nekatke prepreke nisu pod našom kontrolom i mi stalno moramo iznalaziti zdrave načine nošenja sa svojim osobnim frustracijama što nam može pomoći da razumijemo ponašanje i obrambene mehanizme učenika.

Zaključak

Važno je pojasniti učenicima da se i škola prilagođava potrebama učenika, ali ih i vodi prema ključnim životnim kompetencijama. Profesor može na temelju svog znanja i iskustva pomoći učeniku da prepozna svoje talente i koristi se njima za svoje i opće dobro. Bez poticanja svijesti da učenik u školi zadovoljava svoje brojne osobne potrebe, nemoguće je aktivirati ga na osobno uključanje i postizanje zadovoljavajućeg uspjeha. Cilj nam je postići maksimalnu osobnu uključenost učenika jer na taj način on kao osoba razvija visoki stupanj zadovoljstva i dodatnu snagu motivacije. Na razini ustanove cilj nam je poboljšati uvjete rada otklanjanjem nepovoljnih vanjskih ograničenja i za učenike i za profesore jer oni izazivaju nezadovoljstvo i demotivaciju.

I na kraju, što možemo zaključiti iz ovih anketa?

Želimo li pred sobom imati motiviranije učenike, ono što mi, kao profesori, možemo učiniti je da se trudimo

- dati jasne upute što od njih tražimo
- objasniti gradivo što bolje i ako je potrebno ponoviti više puta
- učiniti nastavu zanimljivijom
- biti pravedni
- doći u razred vedri, dobre volje, raspoloženi, a svoje brige i probleme ostaviti ispred vrata učionice.